

^HYABANCILIK UNSURU TAŞIYAN UYUŞMAZLIKLARDA YETKİ SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI VE HMK MADDE 17 KAPSAMINDAKİ YETKİ SÖZLEŞMESİNİN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE TEŞMİLİ

*Arş. Gör. Deniz MERAKLI YAYLA**

GİRİŞ

Yabancılık unsuru taşıyan uyumsuzluklarda tarafların yapacağı yetki sözleşmesi Türk Mahkemesi'nin yetkilendirilmesine ilişkin olabileceği gibi, yabancı bir mahkemenin yetkilendirilmesine ilişkin de olabilir. Bu kapsamda yetki sözleşmesinin geçerliliğinin hangi hukuka göre belirleneceği önem taşımaktadır. Zira hukukumuzda HMK m. 17 uyarınca yetki sözleşmesinin sadece tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yapılabileceği kabul edilmiştir. Bu kapsamda HMK'nın uygulanacağı durumlarda, yetki sözleşmesinin taraflarının tacir veya kamu tüzel kişisi olması zorunludur. Ancak belirtmek gerekir ki, yetkinin kesin yetki olmadığı hallerde yetki itirazı HMK m.116 uyarınca ilk itiraz olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yetki sözleşmesi HMK m. 17'ye uygun olarak yapılmamış olsa bile, tarafların ilk itiraz olarak bu hususu ileri sürmemeleri halinde yetki sözleşmesinin geçerliliği hakim tarafından re'sen incelenmeyecektir. Yabancı mahkemenin yetkilendirilmesi durumunda ise, yetki sözleşmesinin geçerliliği dava açılan yabancı mahkemenin kendi hukuk kurallarına göre belirlenecektir¹.

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı

¹ **Kuru**, Baki; "Sözleşme ile Yabancı Mahkemelerin Yetkili Kılınması", MHB, 1986, S. 2, s. 144; **Nomer**, Ergin; Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2013, s. 377; **Şanlı**, Cemal/**Esen**, Emre/**Ataman-Figanmeşe**, İnci; Milletler-

Konumuz kapsamında yetki sözleşmesinin taraflar bakımından sınırlandırılması önem arz etmektedir. Bu nedenle öncelikle Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmesi ve yabancı mahkemelerin yetkilendirilmesi durumlarında yetki sözleşmesinin taraflar bakımından geçerliliği üzerinde durulacaktır.

Yetki sözleşmesi ile Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmesi durumunda, davada takip edilecek usûlün hakim hukukuna, yani *lex fori*'ye tabi olması nedeniyle Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmesi durumunda uygulanacak olan HMK m. 17 hükmü kapsamında bu sözleşmenin üçüncü kişilere teşmili değerlendirilecektir. Sözleşme kendisine teşmil edilecek üçüncü kişinin tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekip gerekmediği tespit edilerek, tacir sıfatının hangi hukuka göre belirleneceği üzerinde durulacaktır. Ardından Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmiş olması durumunda, yetki sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmilinde bazı özel durumlar ele alınarak bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

I. YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN UYUŞMAZLIKLARDA YETKİ SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

A. Yabancılik Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemeleri'nin Seçilmesi Halinde

Türk Mahkemesi'ne yetki veren sözleşmenin şekli ve geçerlilik şartları *lex fori*'ye², yani Türk Hukukuna tabidir³. Hukukumuzda yabancılik unsuru

arası Özel Hukuk, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, s. 314; **Doğan**, Vahit; Milletlerarası Özel Hukuk, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 2013, s. 91.

² Özel hukuka ait davalarda takip edilecek usul, kural olarak kendisine başvuru mahkemenin tabi bulunduğu hukuka göre yürür. Hakim tabi olduğu hukukun uygulanmasına *lex fori* denir. Yargı faaliyetinin kamu hukukuna giren bir faaliyet olması nedeniyle taraflara ait bulunan usuli işlemlerin de *lex fori*'ye tabi kılınması usulün bütün olarak tek bir hukuk nizamı içerisinde yürütmesi zorunluluğundan doğmaktadır (**Nomer**, Ergin, s. 380-381).

³ **Pekantez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medenî Usûl Hukuku, 14. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, s. 178; **Ekşi**, Nuray, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, s. 125; **Nomer**, Ergin, s. 466; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 378; **Kuru**, Baki; Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 641; **Çelikel**,

içeren uyuşmazlıklarda Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmesine ilişkin olarak özel bir düzenleme mevcut değildir. Ancak MÖHUK m. 40, Türk Mahkemeleri'nin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarının tayin edeceğini düzenlemektedir. Bu kapsamda yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklarda Türk Mahkemeleri'nin yetkili mahkeme olarak seçilmesine ilişkin sözleşmelerin geçerliliği ve hükümleri HMK'da düzenlenen yetki sözleşmesi hükümlerine atıf yapılarak düzenlenmiş olmaktadır⁴.

Hukukumuzda iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları, milletlerarası yetki kuralları olarak da uygulandığı için, milletlerarası yetkinin varlığı, yer itibariyle yetkili mahkemenin bulunmasına bağlıdır⁵. Bu nedenle taraflarca seçilmiş bir Türk Mahkemesi'nin yetkisinin varlığı iç hukuk kurallarına göre geçerli bir yetki sözleşmesinin yapılmasına bağlı olmaktadır.

Konumuz bakımından yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda yetki sözleşmesinin taraflar bakımından geçerliliğine değineceğiz. Bu kapsamda yetki sözleşmesinin taraflar bakımından sınırlanmasına ilişkin HMK m. 17 hükmü önem arz etmektedir. Buna göre, tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya

Aysel/**Erdem**, Bahadır; Milletlerarası Özel Hukuk, 13 Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2014, s. 584; **Sungurtekin Özkan**, Meral; Türk Medeni Yargılama Hukuku, Barış Yayınları, İzmir 2013, s. 43; **Süral**, Ceyda; "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi", TBBD, 2012, S. 100, s. 190; **Canbeldek**, Özlem; "Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Kanunu Işığında Yetki Sözleşmeleri", MİHDER, C. 8, S. 22, 2012/2, s. 217; "...yapılan yargılamada Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre tayin edileceği gözetilmelidir..." (Y. 23. HD., 14.06.2012, 1806/4187 [**Kazancı İçtihat Bankası**]); Fransız hukukunda da, bu husus benzer şekilde ifade edilmiştir. Buna göre Fransız hukukunda yetki şartı ile Fransız Mahkemeleri yetkilendiriliyorsa, bu yetki şartının kabul edilebilirliği konusundaki lex forinin yetkisi, aktin yapıldığı yerdeki hukukun şekil şartlarını dikkate almaz (**Légier**, Gérard; Refondu par Gwendoline Lardeux, "Actes Juridiques, Forme, Domaine de la loi applicable à la forme", Juris Classeur Droit International, Fasc.551-20, 2007, kn. 47. (www.lexisnexis.com/fr/droit, 20.10.2014).

⁴ **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 378.

⁵ **Nomer**, Ergin, s. 445.

birden fazla mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece sözleşmeyle belirlenen bu mahkemelerde açılır. Yetki sözleşmesinin geçerlilik şartlarını düzenleyen HMK m. 18'de ise, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği konular ile kesin yetki hallerinde yetki sözleşmesi yapılamayacağı belirtilmektedir. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında yetki sözleşmesinin geçerli olabilmesi için yazılı olarak yapılması, uyuşmazlığın kaynaklandığı hukuki ilişkinin belirli veya belirlenebilir olması ve yetkili kılınan mahkeme veya mahkemelerin gösterilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmektedir.

HMK m. 17 uyarınca, yetki sözleşmesinin sadece tacir veya kamu tüzel kişileri arasında yapılabileceği kabul edilmesi nedeniyle yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlığa ilişkin yapılan yetki sözleşmesinin taraflarının da tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekmektedir.

Doktrinde, kanunun taraflar bakımından getirdiği bu sınırlama eleştirilmekte ve MÖHUK m. 47 hükmü ile Türk vatandaşı veya yabancı gerçek ve tüzel kişilere, yabancı mahkemeleri yetkilendirmek imkanı verilmişken; özellikle Türk vatandaşlarını Türk Mahkemeleri'ne müracaat imkanından mahrum bırakmanın yerinde olmadığı belirtilmektedir⁶.

B. Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yabancı Mahkemelerin Seçilmesi Halinde

Tarafların, yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlığa ilişkin olarak yabancı bir devlet mahkemesini yetkilendirmek için yapacakları sözleşmede MÖHUK m. 47 uygulama alanı bulacaktır. Anılan hükme göre; yer itibarıyla yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler.

MÖHUK m. 47 hükmü gereğince, taraflar arasında yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlık çıkması halinde tarafların yabancı bir devlet mahkemesini yetkilendirmesine ilişkin olarak yapacakları yetki sözleşmelerinde, HMK m. 17'de düzenlenen şartlar aranmamaktadır. Yetkinin münhasır

⁶ Nomer, Ergin, s. 466, dn. 195; Çelikel/Erdem, s. 585; Aksi görüş için bkz.: Süral, s. 193.

yetki⁷ esasına dayanmadığı hallerde, yetki anlaşmasıyla yabancı bir devlet mahkemesinin yetkili kılınması için sözleşmenin konu itibarıyla yabancılık unsuru içermesi⁸ ve borç ilişkilerinden doğan bir ihtilaf olması yeterlidir⁹. MÖHUK m. 47 uyarınca, sözleşme ancak yazılı delille ispat edilmesi halinde geçerli olur.

Yukarıda belirtilen şartlar çerçevesinde, yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlık söz konusu ise taraflar, tacir veya kamu tüzel kişisi olmamaları halinde uyuşmazlığın Türk Mahkemeleri'nde görülmesi için yetki sözleşmesi yapamayacaklar; ancak, yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi için yetki sözleşmesi yapabileceklerdir.

Yabancı bir devlet mahkemesinin yetkilendirilmesi durumunda, yapılan yetki sözleşmesinin geçerliliği o devletteki medenî usûl hukuku kurallarına tabi olacaktır¹⁰. Örneğin Fransız hukukunda yetki sözleşmeleri hukukumuzda olduğu gibi taraflar bakımından sınırlandırılmaktadır. Fransız Medeni Usul Kanunu m. 48'de sadece tacir sıfatını taşıyanlar arasında yetki sözleşmesi yapılmasına izin verilmiştir. Ancak yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlık halinde yetki sözleşmesi yapılmış olması durumunda Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerin yapmış olduğu milletlerarası sözleşmeler önem arz edecektir. Zira sözleşmenin taraflarından birinin Avrupa Birliği üyesi ülkenin vatandaşı olması halinde 22 Aralık 2000 tarihinde kabul edilen Brüksel 1 Tüzüğü¹¹ uygulama alanı bulacaktır. Fransız Doktrini'nde, söz konusu hükmün kamu düzenine ilişkin olduğu kabul edilmektedir¹². Bu kapsamda Fransız hukukunda yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlığın söz konusu olması halinde iç hukuk kuralı olan Fransız Medenî Usûl Kanunu'nun 48.

⁷ Milletlerarası usul hukukunda, belirli bir uyuşmazlık hakkında sadece belirli bir devlet yargısının karar verme yetkisi varsa, o devlet mahkemelerinin münhasır yetkisinden bahsedilir (**Nomer**, Ergin, s. 468; **Doğan**, s. 88).

⁸ Yabancılık unsuru için bkz.: **Süral**, s. 192.

⁹ **Nomer**, Ergin, s. 473; **Çelikel/Erdem**, s. 571; bunlara ek olarak yetki anlaşmasına konu teşkil eden ihtilafın ve yetkili kılınan mahkemenin de belirli veya belirlenebilir olması gerektiğine ilişkin olarak bkz.: **Nomer**, Ergin; s. 473; **Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe**, s. 386.

¹⁰ **Nomer** Ergin, s. 471.

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001R0044:fr:HTML>

¹² **States**, Olivier; *Droit Judiciaire Privé*, Paris, Ellipses Édition, 2006, s.79.

maddesi hükmünün uygulama alanı bulup bulmayacağı tartışılmıştır¹³. Fransız Temyiz Mahkemesi bir kararında, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklara, Medenî Usûl Kanunu'nun 48. maddesinin şekli gerekliliklerinin uygulanabilirliğinin unutulmaması noktasında bir ayırım yapmış¹⁴; başka bir kararında ise 48. maddenin yabancılık unsuru taşıyan davalarda uygulanmasını kabul etmemiştir¹⁵. Doktrinde, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkların zorunlu olarak milletlerarası ticaretin teamüllerinin hesaba katılması için belirli bir esneklik içinde olması gerektiği belirtilmektedir¹⁶.

MÖHUK m. 47'ye tabi yetki sözleşmesinin geçerliliği ancak uyuşmazlık Türk Mahkemesi'nin önüne geldiğinde incelenebilir; ancak, bu durumda Türk Mahkemesi'nin yetkisinin tarafların anlaşması ile ortadan kaldırılması (derogation) değil, belirli bir uyuşmazlık için yetkili mahkemenin taraflarca belirlenmesi söz konusudur ve bunu da Türk milletlerarası yetki kuralları kabul etmektedir¹⁷. Her mahkemenin kendi yetkisini kendi hukukuna göre belirleyecek olması nedeniyle, 47. maddeye göre yapılan bir yetki anlaşması ile yetkili kılınan yabancı mahkeme, belirtilen anlaşma ile yetkili olup olmadığını kendi hukukuna göre tespit edecektir¹⁸.

II. YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN UYUŞMAZLIKLARDA TÜRK MAHKEMELERİ'NİN YETKİLENDİRİLMESİ HALİNDE YETKİ SÖZLEŞMESİNİN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE TEŞMİLİ

A. Genel Olarak Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili

Kural olarak sözleşmenin, sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişilere etkisi yoktur; ancak, bazı hallerde sözleşme üçüncü kişiler bakımından da

¹³ Tartışmalar için bkz. **Légier**, kn. 49.

¹⁴ Cass. Chambre Com., 30 janv. 1990: JurisData n° 1990-000166 (www.lexisnexis.com/fr/droit, 25.10.2014).

¹⁵ **Guez** Philippe, L'Election de For En Droit International Privé, Dissertation, 1992, kn. 355.

¹⁶ **Légier**, kn. 49.

¹⁷ **Nomer**, Ergin, s. 469.

¹⁸ **Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe**, s. 387.

etki doğurabilmektedir¹⁹. Sözleşmenin üçüncü kişilere teşmili, taraflar arasındaki sözleşmenin üçüncü kişiler üzerinde doğuracağı etki ile sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişiyi de kapsamına alacak şekilde sözleşmenin taraflarının genişletilmesidir. Bu nedenle konumuz bakımından, sözleşmenin üçüncü kişilere teşmil edilebileceği durumların tespiti önem arz etmektedir.

Hukukumuzda yetki sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin farklı görüşler bulunmakla birlikte usûl sözleşmesi niteliğinde olduğu görüşü hakimdir²⁰. Yetki sözleşmesinin asıl etkisini usul hukuku alanında göstermesi nedeniyle usûl sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir²¹. Ancak medeni hukuk ile medeni usul hukuku alanlarının sıkı ilişki halinde olduğu dikkate alınarak medenî usûl hukukunda usul sözleşmelerine ilişkin düzenleme olmayan hallerde maddi hukuk hükümlerinden medenî usûl hukukunun özellikleri de dikkate alınmak suretiyle yararlanılır²². Bu kapsamda sözleşmelerin nisbiliği ilkesi usul sözleşmeleri bakımından da geçerlidir. Yani usul sözleşmeleri de kural olarak tarafları arasında sonuç doğurur. Nitekim Fransız hukukunda, sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişiler ve yetki sözleşmesine ilişkin değerlendirme yapılırken öncelikle Medeni Kanun'un 1165.

¹⁹ **Sargın**, Fügen; Milletlerarası Usûl Hukukunda Yetki Anlaşmaları, Ankara 1996, s. 232.

²⁰ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, HMK'ya Göre Medenî Usûl Hukuku, s. 177; **Aşık**, İbrahim; "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre Yetki Sözleşmesi", TBBD, 2011, S. 97, s. 20. Yetki sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Bolayır**, Yetki Sözleşmeleri, s. 42 vd; Yetki sözleşmesinin hukuki niteliği tartışmalıdır. Hukukumuzda yetki sözleşmelerinin hukuki niteliğine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre yetki sözleşmeleri maddi hukuka ilişkin sözleşmelerdir; bu nedenle maddi hukuk kurallarına tabidir (**Üstündağ**, Saim; Medenî Usûl Hukukunda Salahiyet Anlaşmaları, İÜHF, 1961, C. XXVII, S. 1-4, s. 313; **Postacıoğlu**, s.160 dn. 13); **Bilge/Önen**, yetki sözleşmesinin cevazı bakımından bir usûl hukuku işlemi olduğunu ve bu nedenle yabancı bir devlette yapılmış olsa bile davaya bakan mahkemenin kanununun uygulanacağını belirtmekte; sözleşmenin hukuki niteliği bakımından ise, yetki sözleşmesinin maddi hukuka bağlı olması nedeniyle sözleşmenin inikadı, rıza beyanları ve irade fesadı bakımından sözleşmeler hakkındaki genel hükümlere tabi olduğunu kabul etmektedir (**Bilge/Önen**, s. 201).

²¹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, HMK'ya Göre Medenî Usûl Hukuku, s. 256; **Alangoya**, Yavuz/**Yıldırım**, Kamil/**Deren-Yıldırım**, Nevhis; Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, s.106; **Bolayır**, Yetki Sözleşmeleri, s. 47.

²² **Karsh**, Usuli İşlemler, s. 238.

maddesindeki hükümden yola çıkılmıştır. Medeni Kanun'un 1165. maddesi kapsamında, sözleşmelerin nisbiliği ilkesi nedeniyle sözleşmeler, sadece tarafları arasında sonuç doğurur²³. Mahkemeyi yetkilendirmeye ilişkin şart, sözleşmesel bir karaktere sahiptir ve sözleşmeyi imzalayan tarafları bağlar²⁴. Bu kapsamda sözleşmeler, bundan yararlanan üçüncü kişilere zarar veremez²⁵. Yetki şartının kural olarak üçüncü kişilere etkisi yoktur²⁶. Üçüncü kişiler, yetki şartını kabul etmedikleri sürece yetki şartı ile bağlı değildir²⁷. Ancak doktrinde tacir olmayan üçüncü kişinin yetki şartını kabul edemeyeceği belirtilmektedir²⁸. Milletlerarası karakterli bir uyumsuzluğu içeren ve Fransız Yargılaması'nın emredici olarak gördüğü ülkesel bir kurala aykırı olmayan milletlerarası yetki şartları kural olarak geçerlidir²⁹.

Fransız Hukuku'nda olduğu gibi Hukukumuz bakımından da borçların nisbiliği ilkesinin³⁰ kabulü nedeniyle sözleşmeler kural olarak taraflar arasında sonuç doğurur. Bu kapsamda sözleşmenin üçüncü kişiye teşmili istisnai hallerde söz konusu olabilir. Ancak hukukumuzda Fransız Hukukundan farklı olarak sözleşmenin üçüncü kişiye teşmilinin kabul edilmesi durumunda, özel bir düzenleme olmadıkça üçüncü kişinin onayı aranmayacaktır.

Hukukumuz bakımından yetki sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmilinde öncelikle, sözleşmenin teşmil edileceği üçüncü kişinin de tacir veya kamu

²³ **Guiez**, kn. 581; **Lebaue**, kn. 21; "...bir sözleşmenin mahkemeyi yetkilendirme şartı sadece imzalayanlara karşı hukuki etki yaratabilir (CA Versailles, 30 mai 2002: La Semaine Juridique Entreprise et Affaires n° 31, 1er Août 2002, 1185 [www.lexisnexis.com, 24.10.2014]).

²⁴ Beraudo Jea-Paul/Beraudo Marie Joseph, Fasc. 631-31: Convention Bruxelles du 27 Septembre 1968, Convention de Lugano du 16 septembre 1988, Règlement n° 44/2001 du conseil du 22 décembre 2000, Compétence, Prorogation volontaire de compétence, kn. 12.

²⁵ **Guiez**, kn. 581.

²⁶ **Lebeau**, Daniel; Compétence Des Tribunaux De Commerce, Clauses Attributives De Compétence, JurisClasseur Commercial, Fasc. 160, 2013, kn. 21 (www.lexisnexis.com, 22.10.2014).

²⁷ **Lebaeu**, kn. 25.

²⁸ **Lebaeu**, kn. 25.

²⁹ **Després**, Isabelle, Code de Procédure Civile, 101e édition, Paris, Dalloz 2009, s. 93.

³⁰ **Oğuzman/Öz**, C.1, s. 28.

tüzel kişisi olmasının gerekip gerekmediği tespit edilmelidir. Zira milletlerarası uyuşmazlıklarda taraflar, bağımsızlığına ve tarafsızlığına güvendikleri bir mahkemenin yetkilendirilmesi amacını taşımaktadırlar. Bu kapsamda bu tip uyuşmazlıklar bakımından yetki sözleşmesi ile yetkilendirilen mahkeme çoğu zaman asıl sözleşmenin yapılmasında önem arz etmekte ve taraflar güvenmedikleri bir mahkemenin yetkilendirilmesine ilişkin yetki kaydı taşıyan asıl sözleşmeyi imzalamaktan kaçınmaktadırlar. Bu kapsamda yetki sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmil edilmesinde, üçüncü kişinin sözleşmenin tarafı olmaması nedeniyle korunması gerekirken, diğer yandan yetki kaydına güvenerek asıl sözleşmeyi imzalamış olan tarafın da bu güveninin korunması gerekmektedir. Bu halde dürüstlük kuralları uygulama alanı bulmalıdır. Zira milletlerarası yetki kuralları konusunda dürüstlük kuralları da uygulama yeri bulacaktır³¹. Dürüstlük kuralı, sadece maddi hukuka özgü değil, Medenî Usûl Hukuku bakımından da yargılamaya ilişkin bir ilkedir³².

Sözleşmenin üçüncü kişilere teşmil edilebilmesi için öncelikle teşmile konu sözleşmenin geçerli olması gerekmektedir. Yani taraflar arasında yapılan yetki sözleşmesinin geçersiz olması durumunda sözleşmenin üçüncü kişilere teşmili söz konusu olmayacaktır.

Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda yetki sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmil edilebileceği özel durumlar aşağıda ayrıca değerlendirilecektir. Öncelikle genel olarak sözleşmenin üçüncü kişilere teşmilinde HMK m. 17'de taraflar bakımından getirilmiş olan tacir veya kamu tüzel kişisi olma zorunluluğunun³³ üçüncü kişiler bakımından da aranmasının gerekip gerekmeyeceği sorunu ele alınmalıdır. Bu konuda doktrinde bir görüşe göre yetki sözleşmesi külli ve cüzi halefler bakımından bağlayıcıdır³⁴. Diğer bir

³¹ **Nomer**, Ergin, s. 475.

³² HMK m. 29'da tarafların dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü düzenlenmektedir.

³³ Aşık, Alman Medenî Usûl Kanununda hukukumuzdan farklı olarak tacir veya kamu tüzel kişileri dışındaki kişiler açısından yetki sözleşmesi yapma imkanının tamamen ortadan kaldırılmadığını belirtmektedir. Kişi bakımından getirilen sınırlamalara ilişkin açıklamalar için bkz. **Aşık**, s. 24 vd.

³⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 156.

görüŖe göre ise, yetki sözleşmesinin üçüncü kişiye teşmili için üçüncü kişinin de tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekmektedir³⁵. Karşlı, üçüncü kişinin tacir olmaması halinde, o hukuki ilişkinin tarafı olsaydı yapamayacağı bir sözleşmenin getirdiği imkanı elde etmiş veya külfete katlanmış olacağı gerekçesiyle sözleşmenin ancak üçüncü kişinin de tacir veya kamu tüzel kişisi olması halinde teşmilinin mümkün olacağını kabul etmektedir³⁶. Bolayır, HMK m. 17'de yetki sözleşmesi yapabilecek kişilerin tacirler veya kamu tüzel kişileri olarak sınırlandırılmış olması nedeniyle bu durumda kanun koyucunun iradesine uygun yorum yapılması gerektiğini belirterek sözleşmeyi tacir veya kamu tüzel kişisi olmayan üçüncü kişilere teşmil etmenin kanun koyucunun iradesine aykırı olarak fazlasıyla genişletmek anlamına geleceğini kabul etmektedir³⁷.

Doktrinde, taraflardan birinin üstün ekonomik ve sosyal gücünün diğerk tarafın iradesinin serbestçe oluşumunu engellediği hallerde yetki sözleşmesine geçerlilik tanınmayacağı kabul edilmektedir³⁸. Esasen bu kabulün altında hukuki ilişkide güçlü olan tarafın kendisine tanınan serbestiyi kötüye kullanmasının önlenmesi yatmaktadır. Zira tarafların yetki sözleşmesi yapmasına ilişkin sınırlamalar ile sosyal ve ekonomik bakımdan güçlü olan tarafın zayıf olan tarafı kendi istediği şekilde bir yetki sözleşmesi yapmaya zorlayarak onu tabii hakiminden uzaklaştırmasına engel olmaktadır³⁹.

Kanımızca HMK m. 17 hükmünün getiriliş gerekçesinin de zayıf konumda olan kişileri korumak olduğu göz önünde bulundurulduğunda yetki sözleşmesinin her iki tarafının da tacir veya kamu tüzel kişisi olması zorunluluğu sözleşmenin üçüncü kişilere teşmili halinde üçüncü kişi bakımından da geçerli olmalıdır. Zira bu durumda Karşlı'nın da belirttiği üzere üçüncü kişi, o hukuki ilişkinin tarafı olsaydı yapamayacağı bir sözleşmenin getirdiği imkanı elde etmiş veya külfete katlanmış olacaktır⁴⁰. Her iki tarafın da tacir olduğu bir hukuki ilişkide tacirlerden biri, diğerk taraftan daha güçlü bir

³⁵ Karşlı, Medenî Muhakeme, s. 281; Bolayır, Makale, s. 134.

³⁶ Karşlı, Medenî Muhakeme, s. 281.

³⁷ Bolayır, Makale, s. 134.

³⁸ Ekşi, s. 130-131; Sargın, s. 166.

³⁹ Ekşi, s. 126.

⁴⁰ Karşlı, Medenî Muhakeme, s. 281.

konumda olabilirse de tacirin basiretli davranma zorunluluğu nedeniyle tacirler yaptıkları yetki sözleşmesinin sonuçlarını öngörebileceklerdir. Ancak bu durumda genel işlem şartlarına ilişkin sınırlama tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yapılan yetki sözleşmeleri bakımından geçerlidir⁴¹. Her iki tarafın tacir olması halinde, TTK m. 55/f hükmüne göre dürüstlük kuralına aykırı işlem şartları kullanmak haksız rekabet kapsamında değerlendirilecektir. TTK'ya tabi ticari sözleşmeler bakımından bu hükümler TBK'nın genel işlem şartlarını sınırlayan hükümleri karşısında özel hüküm sayılarak öncelikle uygulanacak, fakat bunlarda boşluk olması halinde TBK hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁴².

B. Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmiline İlişkin Bazı Özel Durumların İncelenmesi

1. Genel Olarak

Halefiyet, sözleşmenin devri, sözleşmeye katılma gibi durumların mevcut olup olmadığı o hukuki ilişkinin tabi olduğu maddi hukuk kuralına göre belirlenecektir. Maddi hukuka göre değerlendirme yapmanın zorunlu olduğu hallerde kanunlar ihtilafı kurallarına göre hukuki ilişkinin tabi olduğu hukuk kuralı tespit edilmelidir. Ancak hukuki ilişkinin tabi olduğu maddi hukuk kuralı somut olay bakımından tespit edilebileceği için çalışmamızda, Türk maddi hukukuna göre tespitlerde bulunulacaktır. Bu durumda her somut olay bakımından ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Zira örneğin halefiyetin şartları, o hukuki ilişkinin tabi olduğu maddi hukuka göre belirlenecektir.

2. Halefler Bakımından Yetki Sözleşmesinin Geçerliliği

Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda yukarıda da belirttiğimiz üzere Türk Mahkemeleri lehine yetki veren yetki sözleşmesinin geçerliliği lex foriye göre tespit edilecektir⁴³. Bu kapsamda Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmesi durumunda yetki sözleşmesinin taraflarının tacir veya

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Budak**, s. 21- 22.

⁴² **Oğuzman/Öz**, s. 165.

⁴³ Bkz.: I, A.

kamu tüzel kişisi olma zorunluluğu, sözleşmenin üçüncü kişilere teşmi-
linde de uygulama alanı bulacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki, üçüncü
kişinin halefiyeti maddi hukuka ilişkin olduğu için taraflar arasındaki hukuki
ilişkinin tabi olduğu hukuka göre halef olarak kabul edilip edilmediği tespit
edildikten sonra tacir veya kamu tüzel kişisi olup olmadığının tespiti
gerekecektir.

Usuli itirazlar *lex fori*ye tabidir; ancak bir usuli itirazın içeriği itibariyle
maddi hukuk münasebetine istinat etmesi durumunda maddi hukuk münase-
betine tatbiki gereken maddi hukuka göre hükme bağlanır⁴⁴. Örneğin
MÖHUK m. 9/I uyarınca Türk Hukuku'nda gerçek kişiler hak ve fiil ehliyeti
bakımından şahsi statü olarak milli hukuklarına tabidir⁴⁵. Bu kapsamda
hukukumuz bakımından yetki sözleşmesinin geçerli olması için tarafların
tacir veya kamu tüzel kişisi olması zorunluluğu *lex fori* nedeniyle kabul
edilmektedir. Ancak tarafın tacir veya kamu tüzel kişisi statüsünde olup
olmadığının hangi hukuka göre belirleneceğinin tespiti de önem arz etmek-
tedir. Bu bakımdan Nomer, tacir sıfatının maddi hukuka ait bir kavram
olduğunu; bununla birlikte usule ilişkin faaliyetlere girişilmesinin bu kav-
rama bağlı kılındığı ölçüde bir usul hukuku kavramı olarak da ortaya çık-
acağı belirtilmektedir. Yazar, tacir sıfatının kesinlikle *lex fori*'ye (hakimin
hukukuna) tabi olacağını söylemenin mümkün görünmediğini; sırf usul
meselelerine tabi olması halinde vasıflandırmada *lex fori*'nin hakim olaca-
ğını; özellikle mahkemeler teşkilatı alanında, örneğin iflas yolunun sadece
tacirlere kullanılması halinde tacir sıfatının tayininin *lex fori*'ye göre yapı-
lacağını belirtmektedir⁴⁶. Ancak kanımızca tacir sıfatının *lex fori*'ye göre
belirlenmesinin ağır sonuçları olabilecektir. Örneğin tabi olduğu hukuka
göre tacir sıfatı taşımayan bir kimse hakkında *lex fori* uygulandığında tacir
olarak değerlendirilip iflasına karar verilmesi söz konusu olabilecektir. Bu
nedenle tacir sıfatı maddi hukuka göre tayin edilmelidir. Bu kapsamda iflasın
gerçekleşmesi için aranan şartlar *lex fori*'ye göre belirlenmeli; ardından tacir
sıfatı, hukuki ilişkinin tabi olduğu hukuka göre tespit edilmelidir⁴⁷. Bu

⁴⁴ Nomer, Ergin, s. 381.

⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nomer, Ergin, s. 15 vd.

⁴⁶ Nomer, Ergin, s. 406.

⁴⁷ Türk maddi hukukuna tabi hukuki ilişkilerde yetki sözleşmesinin taraflarının tacir
sıfatının belirlenmesine ilişkin bilgi için bkz: Yılmaz, Ejder; Hukuk Muhakemeleri

kapsamda Türk Mahkemeleri'ni yetkilendiren yetki sözleşmesi bakımından da tarafların tacir olması zorunluluğu lex fori gereğidir. Ancak tarafların tacir sıfatını taşıyıp taşımadıkları hukuki ilişkiye uygulanacak maddi hukuka göre belirlenmelidir. Aynı husus kamu tüzel kişiliğinin belirlenmesi için de söz konusudur.

HUMK döneminde yetki sözleşmesinin kural olarak külli ve cüzi haleflere teşmili kabul edilmekteydi⁴⁸. Üstündağ, yetki sözleşmesi ile kural olarak münhasıran şahsa bağlı bir hak doğmaması nedeniyle söz konusu sözleşmenin şahsa bağlı hak içeren karaktare sahip olmaması veya özel durumların aksini göstermemesi durumunda diğer sözleşmeler gibi tarafların külli ve cüzi haleflerini bağlayacağını kabul etmektedir⁴⁹. Ancak HUMK m. 22 hükmüne göre yetki sözleşmesi yapılmış olması halinde tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi olmaları şartı aranmamakta, her gerçek kişi de yetki sözleşmesinin tarafı olabilmekteydi. Ayrıca yetki sözleşmesi ile genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisinin kaldırılıp kaldırılmadığı tartışmalı olmakla beraber Yargıtay'ın kabul ettiği ve doktrinde baskın görüş yetki sözleşmesinin, kanunen yetkili olan diğer mahkemelerin yetkisinin kaldırılmayacağı yönündeydi⁵⁰. Bu görüş çerçevesinde yetki sözleşmesinin ilgili olduğu hukuki ilişkiye göre üçüncü kişinin bu sözleşmenin taraflarından

Kanunu Şerhi, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 200-201; **Can**, Ozan; "6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir", *Batder*, C. XXVIII, S. 3, Eylül 2012, s. 237 vd.

⁴⁸ **Üstündağ**, *Salahiyet Anlaşmaları*, s. 337; **Uyanık**, s. 101; **Sargın**, s. 232; **Bolayır**, *Yetki Sözleşmeleri*, s. 75.

⁴⁹ **Üstündağ**, *Salahiyet Anlaşmaları*, s. 337; **Sargın**, s. 232; **Bolayır**, Nur; "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmeleri", *İBD*, C. 85, S. 5, Y. 2011, s. 134; **Canbeldek**, s. 228.

⁵⁰ **Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2010, s. 181; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özkes**, Muhammet; *Medenî Usûl Hukuku*, 9. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2010, s. 130; Y. 13. HD., 28.11.2008, 7253/14202 (**Kazancı İçtihat Bankası**, 21.10.2014); Postacıoğlu, tarafların anlaşarak genel yetkili mahkemenin yetkisini ortadan kaldıramayacağını; ancak, özel yetkili mahkemelerin yetkisini kaldırabileceğini belirtmekte idi (**Postacıoğlu**, s. 162); Üstündağ ise, tarafların münhasır yetki anlaşması dahi yapabileceklerini kabul etmekte idi (**Üstündağ**, *Medenî Yargılama Hukuku*, C. I-II, 7. Bası, İstanbul 2000, s. 217, dn. 121); Ayrıntılı bilgi için bkz. **Bolayır**, *Yetki Sözleşmeleri*, s. 159 vd.

birine halef olduğunun belirlenmesi halinde yetki sözleşmesinin halefi de bağlayacağı kabul edilmekteydi. HMK m. 17'nin yürürlüğe girmesi ile taraflar bakımında tacir veya kamu tüzel kişisi olma zorunluluğu getirilmiş olması nedeniyle doktrinde yetki sözleşmesinin haleflere teşmiline ilişkin farklı görüşler mevcuttur.

Kuru- Arslan-Yılmaz, yetki sözleşmesinin tarafların külli ve cüzi haleflerini bağlayacağını belirtmektedir⁵¹. Karşılı ise, usûl sözleşmelerinin etkilerinin usûl hukuku alanında doğması nedeniyle bu etkilerin yorumunun da usûl hukuku hükümleri dikkate alınarak yapılması gerektiğini; bu kapsamda HMK m. 17 ve kanun koyucunun iradesi bu imkanının sadece tacirlere ve kamu tüzel kişilerine tanınması yönünde olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda bir kişinin doğrudan yapacağı bir sözleşme ile elde edemeyeceği bir imkanı veya bir külfeti halefiyet yoluyla elde etmesi doğru olmayacaktır. Eğer zayıf taraf korunmak isteniyorsa her durumda korunmalıdır, doğrudan yapamayacağı bir işlemde aynı kişiyi cüzi veya külli halef olduğunda değişik bir pozisyonda kabul etmek usul hukuku ilkeleri açısından da uygun olmayacaktır⁵². Karşılı/Koç/Konuralp, yetkili mahkemenin tespitinde davanın açıldığı anda tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi sıfatını taşımaya devam etmesi gerektiğini; kanun koyucunun, yetki sözleşmesi ile tarafların külli ve cüzi haleflerinin bağlı olmasını isteseydi buna yönelik bir düzenleme yapacağını, bu nedenle miras yoluyla yetki sözleşmesine taraf olması gereken mirasçıların bu koşulları sağlamıyor olması halinde yetki sözleşmesinin geçerliliğini yitireceğini belirtmektedirler⁵³.

Bolayır, külli ve cüzi haleflerin yetki sözleşmesi ile bağlı olup olamayacakları sorusunun HMK m. 17 dikkate alınarak cevaplandırılması gerektiğini; bu çerçevede tacirlerin veya kamu tüzel kişilerinin yetki sözleşmesi yapmalarına imkan tanındığına göre kanun koyucunun yetki sözleşmesinin kapsamını oldukça dar tutma amacında olduğunu, bu nedenle yetki sözleş-

⁵¹ **Kuru**, C. I, s. 574; **Kuru**, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder; Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı (6100 Sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış), 24. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, s. 156.

⁵² **Karşılı**, Medenî Muhakeme, s. 281.

⁵³ **Karşılı**, Abdürrahim/Koç, Evren/Konuralp, Cengiz Serhat; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular, Alternatif Yayınları, İstanbul 2014, s. 36.

mesinin külli ve cüzi haleflere teşmil edilmesinin onların tacir veya kamu tüzel kişisi olmaları halinde mümkün olacağını kabulü gerektiğini belirtmektedir . Yazar, maddi hukukun mirasçılar ile alacağı ve borcu devralanlar bakımından halefiyet kuralı getirmiş olmasının bu kuralın usul hukukunda da mutlak olarak uygulanmamasını, HMK'daki hükümler dikkate alınarak yorumlanması gerektiğini belirtmekte; bu kapsamda sözleşmeyi tacir ve kamu tüzel kişisi olmayanlara da teşmil etmenin, yetki sözleşmesinin kapsamını kanun koyucunun iradesine aykırı olarak fazlasıyla genişletmek anlamına geleceğini vurgulamaktadır⁵⁴.

Belgin Güneş, yetki sözleşmesinin geçerliliğinin davanın açıldığı tarihte de devam ediyor olması gerektiğini; bu kapsamda tarafların da tacir sıfatını davanın açıldığı tarihte de muhafaza ediyor olmaları gerektiğini; HMK m. 19/IV hükmünün uygulanması halinde tarafların tacir olmasının aranmadığını ve kanun koyucunun halefiyet durumunda, haleflerin tacir sıfatını taşımalarını istemeseydi HMK m. 19/IV'te olduğu gibi bunu açıkça düzenleyeceğini belirterek miras yoluyla yetki sözleşmesine taraf olması gereken mirasçıların tacir vasfını taşımamaları durumunda yetki sözleşmesinin usûl hukuku bakımından geçerliliğini yitireceğini belirtmektedir⁵⁵.

Kanımızca, Bolayır'ın da belirttiği üzere, yetki sözleşmesinin tarafların külli ve cüzi haleflerine etkisinin değerlendirilmesinde kanun koyucunun amacı esas alınmalıdır. HMK m. 17'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte kanun koyucunun taraflar bakımından getirdiği bu sınırlama nedeniyle halefin tacir veya kamu tüzel kişisi olmaması durumunda yetki sözleşmesinin onlara teşmili mümkün olmamalıdır.

3. Kambiyo Senedinin Ciro Edilmesi Halinde Cirantalar Bakımından Yetki Sözleşmesinin Geçerliliği

Kambiyo senedinde geçerli olarak konulmuş bir yetki şartının cirantalar hakkında da hüküm ifade edebilmesi için cirantaların tacir veya kamu tüzel kişisi niteliğini haiz olmaları gerekir⁵⁶. Budak, kambiyo senetlerine dayalı

⁵⁴ Bolayır, Makale, s. 134.

⁵⁵ Belgin Güneş, Derya; "Yetki Sözleşmeleri", İBD, C. 86, S. 5, Y. 2012, s.216, 217.

⁵⁶ Karlı/Koç/Konuralp, s. 36.

takipte birlikte takip edilecek senet borçlularından bir kısmının tacir olduğu hallerde yetki şartının sadece senet borçlusu bakımından geçerli olacağını belirtmektedir⁵⁷. Bolayır da, bonolardaki yetki kayıtlarında bonoyu düzenleyen tarafın tacir olmaması halinde, HMK m. 17 hükmü nedeniyle yetki şartının geçersiz olacağını belirtmektedir⁵⁸. Kanımızca bu durumda da, halefiyet bakımından belirttiğimiz gerekçelerle yetki şartı sadece tacir veya kamu tüzel kişisi olmaları halinde geçerlilik arz edecektir.

4. Feri Müdahilin Açacağı Rücu Davasında Feri Müdahil Bakımından Yetki Sözleşmesinin Geçerliliği

Yetki sözleşmesi kural olarak, sözleşmenin tarafı olmayan ferî müdahil hakkında sonuç doğurmayacaktır. Zira ferî müdahale, taraflardan birinin yanına, üçüncü bir kişinin ona yardım etmek için katılmasıdır⁵⁹. Ancak taraflar arasındaki dava, yetki sözleşmesi ile kabul edilen mahkemede görüldüğü sırada, asıl tarafın ferî müdahile karşı veya ferî müdahilin asıl tarafa karşı rücu davası açması söz konusu olabilir. Bu durumda HUMK m. 57 uyarınca ferî müdahil rücu davasını asıl davanın görüldüğü mahkemede açabilmekteydi⁶⁰. Özen, kefilin asıl borçlu ve alacaklı arasında yapılan yetki sözleşmesiyle yetkili kılınan mahkemede rücu davasını açabileceğini belirtmektedir⁶¹. Ancak kanımızca söz konusu düzenlemenin HMK'da yer alması nedeniyle yetki sözleşmesinin tarafı olmayan ferî müdahilin, asıl tarafa karşı ya da asıl tarafın ferî müdahile karşı açacağı rücu davasında yetkili mahkeme yetki sözleşmesine göre belirlenmemelidir. Nitekim ferî müdahilin asıl tarafa açacağı rücu davasını yetki sözleşmesinde belirlenen mahkemede açabilmesi HUMK m. 57 nedeniyle kabul edilmekte idi. Ancak söz konusu hükmün yürürlükte olmaması nedeniyle ferî müdahil, asıl tarafa açacağı davada yetki sözleşmesine dayanamayacaktır.

⁵⁷ Budak, s. 58.

⁵⁸ Bolayır, Makale, s. 133.

⁵⁹ Pekcanitez, Hakan; Medenî Usûl Hukukunda Ferî Müdahale, Ankara 1992, s. 18.

⁶⁰ Bolayır, Yetki Sözleşmeleri, s. 75.

⁶¹ Özen, Burak; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s. 468.

Feri müdahilin kefil olması halinde ise, kural olarak yetki sözleşmesinin tarafı olmayan ferî müdahil, yani kefil hakkında sözleşme uygulama alanı bulmayacaktır. Ancak Borçlar Kanunu'nun 596. maddesinin birinci fıkrasında kefilin rücu hakkına ilişkin düzenlemede kefilin alacaklıya ifade bulunduğu ölçüde onun haklarına halef olacağı belirtilmektedir. TBK m. 596'da yer alan halefiyet ilkesi, kefilin her türlü ispat gücünden kurtularak rücu hakkını kullanabilmesini ve bu sırada alacaklının ferî nitelikteki teminatlara başvurabilmesini amaçlamaktadır⁶². Halefiyete dayanan rücuda, alacaklıyı tatmin eden kefile, alacaklıya ait haklar geçer; bir başka deyişle kanuna dayanan bir alacağın devri gerçekleşir⁶³. Alacaklının, esas borçlu karşısında sahip olduğu haklar kanun gereğince, kendiliğinden kefile geçer. Ancak bu durumda halefiyet bakımından yaptığımız yorum burada da uygulama alanı bulmalı ve bu kapsamda ferî müdahil konumunda bulunan kefil, tacir veya kamu tüzel kişisi değil ise, alacaklıya ifade bulunursa, asıl borçluya karşı açılacak davada asıl borçlu ile alacaklı arasında yapılmış bulunan yetki sözleşmesinde belirtilen mahkemede dava açamamalıdır.

Kuru, HUMK'un yürürlükte olduğu dönemde yaptığı değerlendirmede, kefilin alacaklıya ödediği miktar için asıl borçluya karşı açacağı rücu davasında, asıl borçlu ile alacaklının yapmış oldukları yetki sözleşmesine dayanabileceğini; çünkü borcu ödeyen kefilin bununla alacaklının asıl borçluya karşı sahip olduğu haklara da halef olacağını belirtmektedir⁶⁴.

Kefilin halefiyetinin kabulünün temel amacı, alacaklının tatmin edilmesiyle kefilin malvarlığında ortaya çıkan olumsuz etkiyi en kolay ve çabuk yoldan denkleştirmektir; kefil rücu hakkını kullanırken halefiyet ayrıcalığından yararlanırsa, hem asıl borçluya arasındaki temel ilişkiyi ispat küfletinden kurtulacak hem de alacaklının elindeki teminatlardan yararlanma imkanına kavuşacaktır⁶⁵. Bu kapsamda yetki sözleşmesini kefile teşmil etmek, kefilin korumak için kabul edilen halefiyetin amacı ile çelişecektir. Zira yetki sözleşmesinin kefil bakımından geçerli olduğunun kabulü halinde,

⁶² **Özen**, s. 427.

⁶³ **Özen**, s. 499.

⁶⁴ **Kuru**, C. I, s. 574; **Üstündağ**, bu durumda yetki sözleşmesine ilişkin olarak kefilin menfaati bulunması gerektiğini belirtmiştir (**Üstündağ**, *Salahiyet Anlaşmaları*, s. 338).

⁶⁵ **Özen**, s. 459.

tacir veya kamu tüzel kişisi olmayan kefil, yetki sözleşmesi ile kendi ülke mahkemelerinde dava açamayacak, yetki sözleşmesi ile yetkilendirilen mahkemede dava açmak zorunda kalacaktır. Oysa kanun koyucunun kefilin alacaklıya halef olmasını kabul etmesinin sebebi borcu ödeyen kefilin, asıl borçluya rücu hakkını teminat altına almaktır⁶⁶.

5. Dava Arkadaşlığı Durumunda Yetki Sözleşmesinin Dava Arkadaşlarına Etkisi

Uyuşmazlığın taraflarından birinde zorunlu dava arkadaşlığı olması halinde yetki sözleşmesinin tüm dava arkadaşlarının katılımıyla yapılması gerekmektedir⁶⁷. Bu nedenle zorunlu dava arkadaşlığının söz konusu olması halinde yetki sözleşmesinin geçerli olabilmesi için tüm dava arkadaşlarının tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekecektir⁶⁸.

İhtiyari dava arkadaşlığı durumunda yapılan yetki sözleşmesi ise, sadece yetki sözleşmesini imzalayan dava arkadaşı bakımından sonuç doğuracaktır. Bu kapsamda müşterek borçlulardan veya alacaklılardan birinin taraf olduğu yetki sözleşmeleri, buna taraf olmayan ihtiyari dava arkadaşları hakkında uygulama alanı bulmayacaktır⁶⁹.

6. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Durumunda Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişiye Etkisi

Kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir (TBK m. 129/I). Söz konusu hüküm eksik(gerçek olmayan) üçüncü kişi yararına sözleşmeye ilişkindir. Eksik üçüncü kişi yararına sözleşme, sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişinin kural olarak edimin ifasını talep ede-

⁶⁶ Oğuzman/Öz, C. I, s. 270.

⁶⁷ Ulukapı, Ömer; Medenî Usûl Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Mimoza Yayınları, Konya 1991, s. 145; Karşlı, Medenî Muhakeme, s. 282; Bolayır, Yetki Sözleşmeleri, s. 74.

⁶⁸ Budak, Ali Cem; "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Görev, Yetki ve Yetki Sözleşmesi (HMK m. 5-19) Konularında Getirdiği Yenilikler", Bankacılar Dergisi, Y. 24, Özel Sayı, İstanbul, Ocak 2013, s. 57; Karşlı, Medenî Muhakeme, s. 282.

⁶⁹ Kuru, C. I, s. 574; Bolayır, Yetki Sözleşmeleri, s. 74; Budak, s. 57; Ansay, Sabri Şakir; Hukuk Yargılama Usûlleri, 7. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara 1960, s. 104; Uyanık, s. 102.

meyip sadece kendisine yapılan ifayı kabul edebilmesidir⁷⁰. Bu kapsamda eksik üçüncü kişi yararına sözleşmenin varlığı halinde, üçüncü kişinin ifayı talep etme hakkı olmadığı için dava açması ve dolayısıyla yetki sözleşmesinin üçüncü kişiye teşmil edilmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düşüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler (TBK m. 129/II). Bu durumda üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez. İfayı lehdarın yani üçüncü kişinin de isteyebildiği hallere üçüncü kişi yararına tam sözleşme denir⁷¹.

Üçüncü kişi yararına eksik sözleşmelerde, üçüncü kişi yararına tam sözleşmelerden farklı olarak borç ilişkisinin nisbiliğine tam olarak istisna oluşturan bir durum olmadığı; bu durumda lehdarın taraflar arasındaki hukuki ilişkiye dayanarak bir hak ileri sürmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir⁷². Üçüncü kişi yararına tam sözleşmelerde ise borç ilişkisinin nisbiliğine istisna oluşturmakta; zira bu durumda bir kişi kendisinin taraf olmadığı bir sözleşme uyarınca bazı haklar kazanmakta ve bunları ileri sürebilmektedir⁷³.

Tarafların üçüncü kişi yararına sözleşme yapmaları mümkün olduğu için yetki sözleşmesini de üçüncü kişi yararına yapabilirler⁷⁴. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere gerçek olmayan üçüncü kişi yararına sözleşmede üçüncü kişinin talep hakkı olmadığı için sadece üçüncü kişi yararına tam sözleşmede üçüncü kişi yararına yetki sözleşmesi yapılabilecektir. Üçüncü kişi yararına yetki sözleşmesi, üçüncü kişi bakımından da etki doğuracağı için “inter partes etki” prensibi geçerli olmayacaktır⁷⁵. Bu kapsamda üçüncü

⁷⁰ **Oğuzman/Öz**, s. 431; **Hatemi/Gökyayla**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 2. Bası, İstanbul 2012, s. 281.

⁷¹ **Oğuzman/Öz**, s. 430- 431.

⁷² **Oğuzman/Öz**, s. 431.

⁷³ **Oğuzman/Öz**, s. 431.

⁷⁴ **Uyanık**, Ayfer; Türk Mülletlerarası Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul, 1994, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 102; **Bolayır**, Yetki Sözleşmeleri, s. 75.

⁷⁵ **Uyanık**, s. 102; **Bolayır**, Yetki Sözleşmeleri, s. 75; sözleşmelerin nisbiliği bakımından değerlendirmeye ilişkin olarak bkz.: **Akyol**, Şener; Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık, Ankara 2008, s. 204-205.

kişi yararına yapılan yetki sözleşmesi BK m. 129/II'nin farklı bir görünümüdür⁷⁶.

Akyol, alacaklı ile borçlu arasında doğan usul hukukuna ilişkin savunmaların borçlu tarafından, üçüncü kişiye karşı ileri sürülebileceğini, bu kapsamda yetki sözleşmesine ilişkin savunmaların da üçüncü kişiye karşı ileri sürülebileceğini belirtmektedir⁷⁷. Kanımızca üçüncü kişi yararına sözleşme her ne kadar inter partes prensibinin istisnası olsa da, üçüncü kişinin yetki sözleşmesinden yararlanabilmesi veya yetki sözleşmesinin ona karşı ileri sürülebilmesi için üçüncü kişinin tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekmektedir. Zira üçüncü kişinin, tarafı olarak yapamayacağı bir sözleşmeyi üçüncü kişi yararına sözleşme ile elde edebilmesi yargılama hukuku ilkelerine aykırı olacak ve kanunun dolanılmasına da sebebiyet verebilecektir.

7. Sözleşmenin Devri Durumunda Yetki Sözleşmesinin Sözleşmeyi Devralana Etkisi

Sözleşmenin devri, sözleşmeyi devralan ile devreden ve sözleşmede kalan taraf arasında yapılan bir anlaşma ile gerçekleşir (TBK m. 205/1). Buna göre sözleşmenin devri üç taraflı bir anlaşma ile gerçekleşir⁷⁸. Bu sözleşmenin geçerliliği, devredilen sözleşmenin geçerliliğine bağlıdır (TBK m. 205/3). Ayrıca sözleşmenin devri, sözleşmeyi devralan ile devreden arasında yapılan bir anlaşma ile de gerçekleşebilir (TBK m. 205/2). Ancak bu durumda bu sözleşmenin devri sözleşmesine, sözleşmede kalan tarafça önceden izin verilmeli ya da sonradan onay verilmelidir. Zira bu durumda sözleşmede kalan tarafın da menfaati vardır⁷⁹.

Bu kapsamda sözleşmenin devri durumunda üçüncü kişi sözleşmenin tarafı haline gelmektedir⁸⁰. Bu nedenle devredilen sözleşmenin yetki şartını

⁷⁶ **Bolayır**, Yetki Sözleşmeleri, s. 75.

⁷⁷ **Akyol**, s. 209.

⁷⁸ **Eren**, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014, s. 1256; **Nomer**, Haluk N.; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2013, s. 369; **Ayrancı**, Hasan; Sözleşmelerin Yüklenilmesi (Devri), Yetkin Yayınevi, Ankara 2003, s. 97.

⁷⁹ **Ayrancı**, s. 98.

⁸⁰ **Ayrancı**, s. 116.

da içermesi durumunda, yetki şartının geçerli olabilmesi için sözleşmenin tarafı haline gelen üçüncü kişinin tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekecektir⁸¹. Ancak bu durumda taraflar arasındaki yetki sözleşmesinin sözleşmeyi devralan kişiye teşmili söz konusu değildir. Çünkü sözleşmeyi devralan kişi, sözleşmenin tarafı haline gelmekte ve sözleşmeyi devreden taraf, devir işleminden sonraki dönem için sorumluluktan kurtulmaktadır⁸².

8. Sözleşmeye Katılma Durumunda Yetki Sözleşmesinin Devralana Etkisi

Sözleşmeye katılma durumunda, üçüncü bir kişi sözleşmenin bir tarafına, mevcut tarafın yanında yer almak üzere katılmakta; katılan, mevcut tarafla birlikte onun hak ve borçlarına sahip olmaktadır⁸³. Bu kapsamda sözleşmenin devrinden farklı, mevcut taraflardan birinin sıfatına son vermiyip onunla birlikte sözleşmenin tarafı olmaktadır⁸⁴.

TBK m. 206 uyarınca; sözleşmeye katılma, sözleşmenin tarafları ile katılan arasında yapılan üç taraflı sözleşme ile gerçekleşir. Sözleşmeye katılmaya ilişkin sözleşmenin geçerliliği, katılma konusu sözleşmenin şekline bağlıdır (TBK m. 206/3). Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye katılan ile yanında yer aldığı taraf sözleşmenin diğer tarafına karşı müteselsilen alacaklı ve borçlu olurlar (TBK m. 206/2). Bu nedenle borca katılma sözleşmesinin geçerli olabilmesi, her üç tarafın da irade beyanları aynı şekil kapsamında yer almasına bağlıdır.

Söz konusu hükümler değerlendirildiğinde, sözleşmeye katılma durumunda da, sözleşmeye katılan artık sözleşmenin tarafı haline gelmekte, üçüncü kişi olmamaktadır. Sözleşmeye katılmanın geçerliliğinin katılma konusu sözleşmenin şekline tabi olması nedeniyle, yetki sözleşmesinin katılan bakımından hüküm doğurabilmesi için hem katılanın tacir veya kamu tüzel kişisi olması hem de yazılı olarak yapılması gerekecektir.

⁸¹ **Karlı/Koç/Konuralp**, s. 36.

⁸² **Ayrancı**, s. 116.

⁸³ **Eren**, s. 1256; **Nomer**, Haluk, s. 371.

⁸⁴ **Oğuzman/Öz**, C. 2, s. 621.

SONUÇ

Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmalıklarda tarafların yapacakları yetki sözleşmesinin geçerlilik şartlarının tespiti için öncelikle tarafların yetkilendirmek istedikleri mahkemenin Türk Mahkemeleri mi yoksa yabancı bir devlet mahkemesi mi olduğunun belirlenmesi gerekecektir. Zira taraflar Türk Mahkemeleri'ni yetkilendirmek için yetki sözleşmesi yapacaklarsa, Türk Mahkemeleri'nin yetkisine ilişkin MÖHUK m. 40'ın iç hukuk kurallarına atıf yapması nedeniyle HMK m. 17 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Buna göre tarafların, yabancı unsurlu bir uyuşmazlık için Türk Mahkemeleri'ni yetkilendirebilmeleri için tacir veya kamu tüzel kişisi olmaları gerekir. Yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlıkta taraflar, yabancı bir devlet mahkemesini yetkilendirmek isterlerse, bu durumda MÖHUK m. 47 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Söz konusu hükümde yetki sözleşmesinin taraflarına ilişkin herhangi bir sınırlama olmadığından ve hüküm iç hukuk kurallarına atıf yapmadığından tarafların, uyuşmazlığın yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesine ilişkin yetki sözleşmesi yapabilmeleri için tacir veya kamu tüzel kişisi olmaları şartı aranmayacaktır.

Yetki sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmilinde Türk Mahkemeleri'nin yetkilendirilmesi durumunda kendisine yetki sözleşmesi teşmil edilecek üçüncü kişinin de tacir veya kamu tüzel kişisi olması kuralının uygulanıp uygulanmayacağı önem arz etmektedir. Kanımızca yetki sözleşmesinin usuli bir sözleşme olması nedeniyle usul hukuku ilkelerinden ve usul hukukuna ilişkin yorum kurallarından hareket etmek gerekmektedir. Kanun koyucu HMK m. 17 hükmü ile, zayıf konumda bulunan tarafları korumayı amaçlamıştır. Maddenin gerekçesinde de, daha zayıf konumda olan kimselerin daha güçlü olan tacir veya kamu tüzel kişilerine karşı korunma ihtiyacının ortaya çıktığı belirtilmektedir. Ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda bazı durumlarda yetki sözleşmesi gerçek kişi lehine de olabilecektir. Ayrıca milletlerarası uyuşmazlıklarda taraflar, yetki sözleşmesi ile bağımsızlığına ve tarafsızlığına güvendikleri mahkemeyi yetkilendirme amacı taşımaktadırlar. Bu nedenle yetki sözleşmesi ile yetkilendirilen mahkeme çoğu zaman asıl sözleşmenin yapılmasında önem arz etmekte ve taraflar güvenmedikleri mahkemenin yetkilendirilmesi durumunda asıl sözleşmeyi de imzalamaktan kaçınabilmektedirler. Bu nedenle yetki sözleşmesinin üçüncü kişilere teşmi-

linde, üçüncü kişinin sözleşmenin tarafı olmaması nedeniyle korunması gerekirken, sözleşmenin tarafının da yetki kaydına güvenerek asıl sözleşmeyi imzalamış olması durumunda bu güveni korunmalıdır. Zira hangi devlet mahkemesinde yapılan yargılamanın lehe olacağını bilmek önceden mümkün değildir. Bu bakımdan lehe olan hüküm her somut olay bakımından değişiklik arz edebilecektir. Bu tespitin yapılabilmesinin güçlüğü nedeniyle kanımızca tarafları korumak amacıyla getirilen HMK m. 17 hükmü kapsamında üçüncü kişinin de tacir veya kamu tüzel kişisi olması gerekmektedir. Ayrıca tarafların yabancı bir devlet mahkemesini yetkilendirmek istemeleri halinde tacir veya kamu tüzel kişisi olmaları şartı aranmazken Türk Mahkemeleri'ni yetkilendirebilmek için tacir veya kamu tüzel kişisi olmalarının zorunlu olması çelişki yaratmaktadır.

Çalışmamızda mevcut düzenleme göz önünde bulundurularak üçüncü kişiye teşmil konusunda bazı özel durumlar ele alınmıştır. Bu kapsamda halefiyet, feri müdahale, dava arkadaşlığı, kambiyo senetlerinin ciro edilmesi hali, üçüncü kişi yararına sözleşme ve sözleşmenin devri hükümleri incelenmiştir.

Kanımızca Fransız Hukukunda kabul edilen sözleşmelerin, bundan yararlanan üçüncü kişilere zarar veremeyeceği ilkesi hukukumuz bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda üçüncü kişinin tarafı olarak yapamayacağı bir sözleşmenin ona teşmili hükmün getirilme amacı ile bağdaşmayacaktır.

Kaynakça

- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren-Yıldırım, Nevhis;** Medenî Usûl Hukuku Esasları, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2009.
- Akyol, Şener;** Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık, Ankara 2008.
- Ansay, Sabri Şakir;** Hukuk Yargılama Usûlleri, 7. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara 1960.
- Aşık, İbrahim;** “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre Yetki Sözleşmesi”, TBBD, 2011, S. 97, s. 11-48.
- Ayrancı, Hasan;** Sözleşmelerin Yüklenilmesi (Devri), Yetkin Yayınevi, Ankara 2003.
- Belgin Güneş, Derya;** “Yetki Sözleşmeleri”, İBD, C. 86, S. 5, Y. 2012, s. 197-221.
- Berkin, Necmeddin M.;** Tatbikatçılara Medenî Usûl Hukuku Rehberi, Filiz Kitabevi, İstanbul 1969.
- Bilge, Necip/Önen, Ergun;** Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978.
- Bolayır, Nur;** “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmeleri”, İBD, C. 85, S. 5, Y. 2011, s. 131-147, (Makale).
- Bolayır, Nur;** Medenî Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul, 2009, (Yetki Sözleşmeleri).
- Budak, Ali Cem;** “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Görev, Yetki ve Yetki Sözleşmesi (HMK m. 5-19) Konularında Getirdiği Yenilikler”, Bankacılar Dergisi, Y. 24, Özel Sayı, İstanbul, Ocak 2013, s. 42-61.
- Can, Ozan;** “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir”, Batıder, C. XXVIII, S. 3, Eylül 2012, s. 237-263.
- Canbeldek, Özlem;** “Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Kanunu Işığında Yetki Sözleşmeleri”, MİHDER, C. 8, S. 22, 2012/2, s. 199-233.

- Çelikel, Aysel/Erdem, Bahadır**; Milletlerarası Özel Hukuk, 13 Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2014.
- Després, Isabelle**; Code de Procédure Civile, 101e édition, Paris, Dalloz 2009, s. 93.
- Doğan, Vahit**; Milletlerarası Özel Hukuk, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 2013.
- Ekşi, Nuray**; Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2000.
- Eren, Fikret**; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014.
- Guez, Philippe**; L'Election de For En Droit International Privé, Dissertation, 1992.
- Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre**; Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 2. Bası, İstanbul 2012.
- Karşlı, Abdürrahim**; Medenî Muhakeme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2012, (Medenî Muhakeme).
- Karşlı, Abdürrahim**; Medenî Usûl Hukukunda, Usuli İşlemler, İstanbul 2001, (Usulî İşlemler).
- Karşlı, Abdürrahim/Koç, Evren/Konuralp, Cengiz Serhat**; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular, Alternatif Yayınları, İstanbul 2014.
- Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder**; Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı (6100 Sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış), 24. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, (HMK'ya göre Medenî Usûl Hukuku).
- Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder**; Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2010, (HUMK'a Göre Medenî Usûl Hukuku).
- Kuru, Baki**; Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Bası, Demir Demir Yayınevi, İstanbul 2001, (C. I).
- Kuru, Baki**; "Sözleşme ile Yabancı Mahkemelerin Yetkili Kılınması", MHB, 1986, S. 2, s. 140-145, (Sözleşme ile Yabancı Mahkemelerin Yetkili Kılınması).

- Lebeau**, Daniel; “Compétence Des Tribunaux De Commerce, Clauses Attributives De Compétence”, *JurisClasseur Commercial*, Fasc. 160, 2013, (www.lexisnexis.com/fr/droit, 22.10.2014).
- Légier**, Gérard; Refondu par Gwendoline Lardeux, “Actes Juridiques, Forme, Domaine de la loi applicable à la forme”, *JurisClasseur Droit International*, Fasc.551-20, 2007, (www.lexisnexis.com/fr/droit, 20.10.2014).
- Nomer**, Ergin; *Devletler Hususi Hukuku*, Yenilenmiş 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2013.
- Nomer** Haluk N.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2013.
- Oğuzman**, M. Kemal/Öz, Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, 11. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.
- Özen**, Burak; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.
- Pekcanitez**, Hakan; *Medenî Usûl Hukukunda Fer’i Müdahale*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 30, Ankara 1992.
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/Özkes, Muhammet; *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medenî Usûl Hukuku*, 14. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, (HMK’ya Göre Medenî Usûl Hukuku).
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/Özkes, Muhammet; *Medenî Usûl Hukuku*, 9. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2010, (HUMK’a Göre Medenî Usûl Hukuku).
- Postacıoğlu**, İ. E.; *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, 6. Bası, İstanbul 1975.
- Principes ALI/UNIDROIT de procédure civile transnationale*, (<http://www.unidroit.org/french/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-f.pdf>, 18.06.2014).
- Sargın**, Fügen; *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları*, Ankara 1996.
- States**, Olivier; *Droit Judiciaire Privé*, Paris, Ellipses Édition, 2006.

- Sungurtekin Özkan**, Meral; Türk Medeni Yargılama Hukuku, Barış Yayınları, İzmir 2013.
- Süral**, Ceyda; “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi”, TBBD, 2012, S. 100, s. 167-216.
- Şanlı**, Cemal/**Esen**, Emre/**Ataman-Figanmeşe**, İnci; Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, İstanbul 2014.
- Şanlı**, Cemal; Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlık Çözüm Yolları, İstanbul 2013.
- Ulukapı**, Ömer; Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Mimoza Yayınları, Konya 1991.
- Uyanık**, Ayfer; Türk Mülletlerarası Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul 1994, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Üstündağ**, Saim, Medenî Yargılama Hukuku, C. I-II, 7. Bası, İstanbul 2000, (Medenî Yargılama).
- Üstündağ**, Saim; Medeni Usul Hukukunda Salahiyet Anlaşmaları, İÜHFİM, 1961, C. XXVII, S. 1-4, s. 310-339, (Salahiyet Anlaşmaları).
- Yılmaz**, Ejder; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

İnternet Kaynakları :

Kazancı İçtihat Bankası (www.kazanci.com.tr)

www.legifrance.gouv.fr

<http://www.lexisnexis.com/fr/droit>

<http://www.unidroit.org/french/principles/civilprocedure/main.htm>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001R0044:fr:HTML>

<http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/fr/c-textes/lug-idx.htm>